УДК 811.111'04'373.46
DOI https://doi.org/10.32841/2409-1154.2019.41.2.7

Добровольська О. Я.,
доктор філологічних наук,
професор кафедри іноземної філології та перекладу
Національного транспортного університету

НАЗВИ МИСЛИВЦІВ У СЕРЕДНЬОАНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ: ДЕТЕРМІНАНТНИЙ АНАЛІЗ СИНОНІМІЧНОГО РЯДУ

Анотація. Статтю присвячено науковій проблемі реконструкції мовної еволюції в аспекті історичної динаміки процесів у лексико-семантичній системі середньоанглійської мови. Актуальним є дослідження розвитку окремих синонімічних рядів у складі лексико-семантичної групи в аспекті детермінантного аналізу, зокрема встановлення специфіки підтримки внутрішньої детермінанти лексико-семантичної групи назв осіб за професією в середньоанглійській мові та підпорядкування детермінанті англійської мови на рівні окремого синонімічного ряду як її підсистеми. Мета статті – реконструювати розвиток лексико-семантичної підсистеми назв мисливців у середньоанглійській мові, встановивши специфіку підтримки внутрішньої детермінанти лексико-семантичної групи назв осіб за професією в середньоанглійській мові на рівні синонімічного ряду назв мисливців. Завдання в межах детермінантного аналізу: виокремити синонімічний ряд назв мисливців у межах лексико-семантичної підгрупи назв осіб, зайнятих промислами; проаналізувати етимологічний склад твірних основ назв мисливців; визначити функційну диференціацію назв мисливців; здійснити хронологічну стратифікацію перших письмових згадок назв мисливців. У дослідженні використано методичний алгоритм системно-функційної реконструкції розвитку лексико-семантичної системи, який поєднує методику та комплекс методів, що охоплює традиційні методи, загальнонауковий індуктивно-дедуктивний і лінгвістичний порівняльно-історичний, та методи сучасної системної лінгвістики як нові методи системно-функційної реконструкції розвитку лексико-семантичної системи, а також методичні системно-функційні прийоми реконструкції розвитку лексико-семантичної системи. Синонімічний ряд назв мисливців у середньоанглійській мові налічує 47 лексем, утворюючи 2% від загальної кількості 2417 агентивно-професійних назв. Якісний склад синонімічного ряду назв мисливців формувався протягом усього середньоанглійського періоду (XI–XV ст.), проте максимум перших письмових згадок назв мисливців припадає на XIII ст.; п'ять лексем (11%) беруть свій початок у давньоанглійському періоді. П'ять неологізмів функціонують у середньоанглійський період виключно із функцією ідентифікації і як апелятиви є зафіксованими в письмових джерелах більш пізньої доби. За етимологічним складом, синонімічний ряд назв мисливців становить співвідношення 80,5% англійських лексем (у т. ч. 25,5% гібридизмів) до 19,5% запозичених лексем. Співвідношення 83:17 лексики, що виконувала функцію ідентифікації, до лексики, що виконувала виключно функцію класифікації, свідчить про підпорядкування синонімічного ряду назв мисливців внутрішній детермінанті лексико-семантичної групи назв осіб за професією у середньоанглійський період її функціонування та розвитку.

Ключові слова: агентивно-професійна лексика, мовна детермінанта, назви мисливців, середньоанглійська мова, функційна диференціація, хронологічна стратифікація.

Постановка проблеми. Проблеми мовної еволюції та її причинної зумовленості отримали в історії мовознавства різне трактування, зокрема у працях В. фон Гумбольдта, Я. Грімма, Ф. Шлегеля, А. Шлейхера, В. Вундта, Г. Штайнталя, О.О. Потебні, Г. Пауля, Б. Дельбрюка, Г. Остгофа, К. Бругмана, А. Мейе, Ш. Баллі та інших представників різних лінгвістичних напрямів та шкіл. Актуальним є поглиблення теорії мовної еволюції і теорії сучасної системної лінгвістики (Г.П. Мельников, Л.Г. Зубкова, А.А. Полікарпов, О.О. Кретов та ін.) новими даними щодо словникового складу як найбільш динамічного мовного рівня.

Наше дослідження присвячуємо науковій проблемі реконструкції мовної еволюції в аспекті історичної динаміки процесів у лексико-семантичній системі середньоанглійської мови [1; 2; 6–8]. Актуальним є дослідження розвитку окремих синонімічних рядів у складі лексико-семантичної групи в аспекті детермінантного аналізу, зокрема встановлення специфіки підтримки внутрішньої детермінанти лексико-семантичної групи назв осіб за професією в середньоанглійській мові та підпорядкування детермінанті англійської мови на рівні окремого синонімічного ряду як її підсистеми. Предмет дослідження – етимологічний склад, функційна диференціація та хронологічна стратифікація семантичної підсистеми (синонімічного ряду) назв мисливців у середньоанглійській мові. Об'єкт дослідження – лексико-семантична група назв осіб за професією (апелятивна і пропріальна агентивно-професійна лексика), зокрема синонімічний ряд назв мисливців як підсистема лексико-семантичної підгрупи назв осіб, зайнятих промислами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На базі основних комплементарних принципів теорії сучасної системної лінгвістики та дослідження мови як динамічного об'єкта дійсності [4; 5] у руслі загальної системологічної методології наукових досліджень розглянуто проблему мовної еволюції лексико-семантичної системи англійської мови на матеріалі лексико-семантичної групи агентивно-професійних назв середньоанглійської мови розроблено новий системно-функційний підхід до вивчення лексико-семантичної системи в історико-етимологічному ракурсі та сформовано новий напрям лінгвістичного пошуку – системно-функційну історичну лексикологію, побудовану на інтерпарадигмальних принципах історизму й системності, інтегрованих до визначення підпорядкування

розвитку окремої лексико-семантичної групи її детермінанті та дії законів діалектики в руслі закономірностей мовної еволюції і впливів різнорівневих чинників; розвинуто поняття мовної детермінанти на рівні лексико-семантичної системи у вигляді сукупності детермінант окремих її складників (лексико-семантичних груп) у проявах на глибших ярусах (у взаємодії між фонологічним, морфологічним і лексико-семантичним ярусами) [1; 2].

На теоретико-методологічній базі системно-функційної історичної лексикології специфіковано методи і гносеологічні прийоми сучасної системної лінгвістики для формування *методичного алгоритму системно-функційної реконструкції розвитку лексико-семантичної системи* – теоретико-методологічної й методико-емпіричної процедури, що полягає в об'єднанні результатів детермінантного аналізу її підсистем (лексико-семантичних груп в їх сукупності) та охоплює інтегроване до вивчення загальних законів, закономірностей і тенденцій розвитку окремої лексико-семантичної групи в ракурсі дії чинників мовного еволюції багатовекторне дослідження взаємної узгодженості й підпорядкування онтологічних та функційних властивостей лексико-семантичної групи певного періоду мовного розвитку її детермінанті [2].

Внутрішню детермінанту мовного розвитку сформульовано на рівні окремої лексико-семантичної групи (агентивно-професійних назв у середньоанглійській мові), яка визначає функційно значущі характеристики компонентів системи та зв'язків між ними і розвивається під впливом зовнішньої детермінанти (фактора, що визначає функційну характеристику всієї системи); на основі вивчення змін мовної ситуації середньоанглійського періоду встановлено зовнішню детермінанту як функційний запит мовного колективу, що є надсистемою лексико-семантичної групи, на виконання нею певного різновиду номінативної функції, зокрема функції ідентифікації; внутрішню детермінанту встановлено на підставі визначення функційної диференціації як прояву мовної детермінанти (зокрема, детермінанти англійської мови – комунікативного ракурсу події) в межах окремої лексико-семантичної групи шляхом дослідження процесу мовних змін у системі досліджуваної лексики в різних її функційних різновидах, визначених за виконанням функцій класифікації та ідентифікації, на основі вивчення специфіки варіювання (зокрема функційної варіативності, а також фонографічної, лексико-морфологічної, лексико-семантичної і номінативної варіантностей) протягом досліджуваного періоду мовного розвитку, залучаючи дані попереднього та наступного періодів, а також шляхом установлення підпорядкування мовній детермінанті усього комплексу характеристик досліджуваної лексико-семантичної групи (її лексико-семантичного складу, функційної диференціації, етимологічного складу, структурно-семантичної характеристики словотворчих полів, якісних змін та динаміки мовних процесів у межах лексико-семантичної групи) [1; 2].

Мета статті – реконструювати розвиток лексико-семантичної підсистеми назв мисливців у середньоанглійській мові, встановивши специфіку підтримки внутрішньої детермінанти лексико-семантичної групи назв осіб за професією в середньоанглійській мові *на рівні синонімічного ряду* назв мисливців. Завдання в межах детермінантного аналізу: 1) виокремити синонімічний ряд назв мисливців у межах лексико-семантичної підгрупи назв осіб, зайнятих промислами; 2) проаналізувати етимологічний склад їх твірних основ; 3) визначити їх функційну диференціацію; 4) здійснити хронологічну стратифікацію їх перших письмових згадок. Фактичний матеріал дослідження – лексико-семантична група апелятивних та пропріальних агентивно-професійних назв середньоанглійської мови (2417 семем, у т. ч. 2015 антропонімних основ 7429 графічних варіантів назв прізвищевого типу, зафіксованих у 10 204 слововживаннях). Джерельною базою фактичного матеріалу є історико-етимологічні словники англійської мови.

У нашому дослідженні використано методичний алгоритм системно-функційної реконструкції розвитку лексико-семантичної системи [2], який поєднує *методику* та комплекс *методів*, що охоплює традиційні методи, загальнонауковий індуктивно-дедуктивний і лінгвістичний порівняльно-історичний, та методи сучасної системної лінгвістики [2] як нові методи системно-функційної реконструкції розвитку лексико-семантичної системи, а також методичні системно-функційні *прийоми* реконструкції розвитку лексико-семантичної системи: 1) розмежування лексики на функційні різновиди на підставі виконання двох видів номінативної функції лексичної одиниці – функції класифікації та функції ідентифікації; 2) розмежування лексики на функційні різновиди узусу; 3) багатоаспектний комплексний аналіз лексики у трьох функційних різновидах у межах трьох складових частин лексико-семантичної групи – питомої, гібридної (у групах за етимологією основ), запозиченої (в етимологічних групах); 4) хронологізація мовних фактів; 5) дослідження мовної інтерференції в межах окремої лексико-семантичної групи; 6) дослідження якісного складу лексико-семантичної групи певного періоду мовного розвитку.

Виклад основного матеріалу. Досліджуємо специфіку підтримки внутрішньої детермінанти лексико-семантичної групи назв осіб за професією в середньоанглійській мові на рівні синонімічного ряду назв мисливців у послідовності етапів детермінантного аналізу.

Функційну диференціацію семем досліджуваного синонімічного ряду визначаємо за виконуваними в мовленнєвому колективі функціями класифікації та ідентифікації, а різновиди узусу (кодифікованої норми), зокрема неусталений, обмежено-нормований, усталений, – за ступенем їх усталеності (наближенням до норми на етапі входження до системи мови).

Розподіляємо семеми досліджуваного синонімічного ряду за двома розрядами – розрядом загальних назв (апелятивів), що виконують функцію класифікації, та розрядом власних назв (онімів, зокрема назв прізвищевого типу періоду активного формування прізвищевої системи), що виконують функцію ідентифікації особи як додаткового до особового власного імені компонента антропонімної формули.

На підставі аналізу мовної приналежності твірних основ апелятивів та антропооснов назв прізвищевого типу досліджуємо етимологічну модель синонімічного ряду назв мисливців у середньоанглійській мові.

Фактичний матеріал у межах кожної етимологічної групи розподіляємо за функційним принципом, виокремлюючи три підгрупи середньоанглійської лексики: а) агентивно-професійні назви, зафіксовані в пам'ятках як апелятиви і як назви прізвищевого типу у складі антропонімних формул (тлумачимо їх як назви з усталеним узусом); б) агентивно-професійні назви, відображені пам'ятками виключно як назви прізвищевого типу у складі антропонімних формул, які тлумачимо як назви

з неусталеним узусом; в) агентивно-професійні назви, відображені пам'ятками виключно як апелятиви, що тлумачимо як назви з обмежено-нормованим узусом.

Синонімічний ряд назв мисливців подаємо за функційними різновидами та етимологічними підгрупами: як апелятив агентивно-професійна назва наводиться зі словниковою дефініцією (лексико-семантичний варіант) із датою його першої письмової згадки у пам'ятках. У разі відсутності даних щодо вжитку слова як апелятив наводимо його без датування із формулюванням семантики, виведеної лексикографами або нами на основі вжитку слова як назви прізвищевого типу та однокореневих слів середньоанглійської доби, або ж на основі словникових даних новоанглійського періоду.

Хронологічну стратифікацію перших письмових фіксацій назв мисливців у межах функційних різновидів етимологічних груп подаємо за століттями середньоанглійського періоду (XI–XV ст.) на підставі періодизації історії англійської мови на давньоанглійський (449 р. – 1066 р.), середньоанглійський (1066 р. – 1475 р.) та новоанглійський (з 1476 р. до нашого часу) періоди [3, с. 54].

Систематизуємо агентивно-професійні назви мисливців середньоанглійської мови на підставі принципу хронологічної фіксації фактичного матеріалу [2] і наводимо першу, за хронологією, письмову фіксацію лексико-семантичного варіанта слова, вжитого як апелятив; усі фіксації лексико-семантичного варіанта слова як назви прізвищевого типу у складі антропонімних формул із подальшим їх групуванням: за фонографічними варіантами та у хронологічній послідовності вживання з метою вивчення історії запозичень та появи в англійській мові питомої та гібридної лексики.

1. Англійські агентивно-професійні назви, що виконують функцію класифікації та ідентифікації:

boue~man 'an archer, a hunter with a bow' 1300 MED > *Bouman* 1279, 1300, 1415, *Bowemon* 1286, *Boughman* 1319, *Boweman* 1348, 1465;

flīer 'a birdcatcher, a fowler' 1440 MED > *Flier* 1289, *Flyer* 1289-93, *Vlyer* 1363;

fŏuler(e [OE *fugelere*] 'one who traps or snares birds, bird catcher, bird hunter' 1200 MED, 'hunter of wild birds, fowler' 893 NED > *Fugelere* 1218, *Fugler* 1227, *Fogelere* 1275, *Fowelere* 1275, *Foghelere* 1278, *Vouler* 1279, *Foygler* 1301, *Vowelar* 1327, *Foweler* 1329;

hauker [OE *hafocere*] 'one who hunts with a hawk; ?also, one who trains and cares for a lord's hawks' 1463 MED; 'one who hawks, or engages in the sport of hawking; one who tends or trainshawks; a falconer' 975 NED > *Hauekere* 1214, 1346, *Haueker* 1221, 1319, *Haveker* 1230, 1275, *Hauker* 1283, 1327, 1374, 1380, *Hauekare* 1327, *Hawke*r 1327, *Haweker* 1332, *Haukare* 1334;

herberwer 'the huntsman in charge of tracking the hart to his lair' 1410 MED > *Herbervir* 1244;

hunte [OE hunta] 'one who hunts wild beasts, a hunter' 1131 MED, 1000 NED > *Hunte* 1203, 1219, *Hount* 1285, *Hounte* 1332, *Honte* 1364-5;

hunter(e 'a hunter; esp. one who hunts deer, boar, hare, etc; also, a fowler' 1250 MED, 'one engaged in the chase of wild animals; a huntsman' 1250 NED > *Huntere* 1220, *Hunter* 1276, 1310, 1312, 1381, *Honter* 1301;

stalker(e 'a person who sneaks about; one who stalks game' 1500 MED, 'in early use *Sc*., one who stalks game illegally, a pocher' 1424 NED > *Stalkere* 1202, 1235, 1252, 1303-4, *Stalker* 1280-81, 1326, 1397;

wooder [OE *wuder*e] = *woodman* 'one who hunts game in a wood or forest; a huntsman' 1410 NED > *Wodier* 1206, *Wodere* 1275, *Wodere* 1275, 1280;

wō̧de-man 'one adept at hunting in the woods, a master of woodcraft' 1410 MED, 'one who hunts game in a wood or forest; a huntsman' 1410 NED > *Vdeman, Odeman* 1066, *Wudemann* 1066-75, *Wudeman* 1166, *Wudesman* 1209, *Wodeman* 1213, *Woodman* 1275, *Wodeman* 1296, *Wodeman* 1294.

2. Англійські агентивно-професійні назви, що виконують виключно функцію ідентифікації:

****bēr(e~hunte*** 'bear hunter' MED > *Berehunte* 1278;

****briddere*** (**birder**) 'bird hunter, fowler', only in names – MED > *Bryddere* 1333, *Birder* 1441;

****dẹ̄r~hunte*** 'a deer hunter' MED > *Derhount* 1332;

****flusshere*** '?one who flushes birds, a bird hunter' MED > *Flusshere* 1288;

****fox~hunte*** (in surnames – MED*; hunte* [OE] 'one who hunts wild beasts, a hunter' 1000 NED, 1131 MED, *fox* [E]) > *Foxhunte* 1275;

****hunte-man*** 'hunter', in surnames – MED > *Huntteman* 1235, *hunteman* 1273, *Hunteman* 1318;

****hunte(s-man*** 'hunter', in surnames – MED; *huntsman* 'a man who hunts, a hunter' 1567 NED > *Huntesman* 1348;

****lax~man*** 'one who fishes for salmon' MED, in surnames – MED > *Laxman* 1281, 1301, 1318, 1327, 1339;

****limer*** 'one who smares with bird-lime' 1611 NED > *Limer* 1219, 1279, *Lymer* 1219;

****oter~hunter(e*** 'otter-hunter' DBS, 'an otter-hunter, a keeper of otter-hounds' MED, in surnames – MED > *Oterhunter* 1307, 1397, *Hotrehunter* 1333;

****springer(e*** 'as occupational term: ?one who traps animals' MED > *Springer* 1185, 1296, *Springere* 1302, *Sprynger* 1332, 1346-7;

****wō̧des-man*** (in surname – MED; пор. *wō̧de-man* [OE *wudumann*] 'one adept at hunting in the woods, a master of woodcraft' 1410 MED > *Wudesman* 1209.

***3. Англійські агентивно-професійні назви, що виконують виключно функцію класифікації*:**

boue [OE *boga*] 'a bowman, an archer, a huntsman with a bow' 1410 MED;

fō̧ter [from *fō̧ten* v. < *fō̧t* [OE] 'to walk or travel on foot' MED] 'a huntsman who hunts on foot' 1425 MED;

houndes swain 'a keeper of hunting dogs, ?kennel groom' 1425 MED, *hŏund* [OE *hund*] MED;

hunteres(se [from *hunter(e*] 'a woman or goddess who follows the chase' 1385 MED.

4. Гібридні похідні агентивно-професійні назви, що виконують функцію класифікації та ідентифікації

4.1. Гібридні похідні з твірними основами давньофранцузького походження:

fereter 'one who hunts with ferrets' 1456 MED, *feret* [OF *fuiret, furet*] 'a ferret (of the weasel family, used in driving rabbits from their burrows)' 1350 MED; *ferreter* 'one who searches for rabbits, etc. with a ferret' 1601 NED; *ferret* sb. [OF *fuiret, fure*t, mod. F *furet*] 'a half tamed variety of the common polecat, kept for the purpose of driving rabbits from their burrows, destroying rats, etc.' 1398 NED; *ferret* v. [from sb.] [F *fureter*] 'to hunt with ferrets' 1450 NED > *Fureter* 1275, 1391, *Furettour* 1318.

5. *Гібридні похідні агентивно-професійні назви, що виконують виключно функцію ідентифікації*

5.1. Гібридні похідні з твірними основами давньофранцузького походження:

eirer [?OF *errier* 'wanderer] 'a hunt official, the master of the harriers' MED, пор. *eirer* 'a small hunting dog, a harrier' 1408 MED > *aeirere* 1410;

mewer 'one in charge of the mews where hawks were kept whilst moulting' DBS; *mewer* [*mew* v. + -er] 'one who mews, skuts up, or combines (another)' 1626 NED; *mew* v. (*mewe, mue, mew*) [from *mew* sb.] '1. to put a hawk in a 'mew', or cage, at moulting time; to keep up' 1533 NED; '2. to coop or shut up (poultry, etc.) in a coop for fattening' 1430 NED; '3. to shut up, confine, enclose; to hide, conceal' 1450 NED; *mew* sb. (*muwe, meuwe, mu, mwe, mewe, mue (miew), mew*) [F *mue*] '1. a cage for hawks, esp. when 'mewing' or moulting' 13..NED; '2. a coop or cage in which animals, esp. fowls, were confined for fattening' 1386 NED > *Muer* 1195, *Muier* 1199;

mewe-man 'one in charge of the mews where hawks were kept whilst moulting' DBS > *Meweman* 1279;

pauntēr~makere 'a maker of traps or snares' MED, *pauntēr* [OF *pantiere*] 'a trap or snare used for catching birds' 1400 MED > *pantermakere* 1299;

seuer(e [from *seuen* v.] 'a hunter, huntsman; a pursuer' MED; *seuen* v. [OF *sivre*, *seure, siure, suir, sieure, suiwir*, AF *sure*] MED > *Suuer* 1185, *Suhur* 1220, *Suur* 1240, *Suour* 1283;

trainer (from *trayne* [ME] 'to lay a train or snare, to set a trap' + -er, 'a trapper' DBS; *train* v. [from sb.] '1. to lay (atrain or snare) ; to set (a trap)' 1412-20 NED; '2. to entice (a hawk) by means of a live bird used as a lure' 1575 NED; *train* (*treyne*) sb. [OF *traïne* 'guile, deceit, ruse' (12th c. in Godef.)] '1. treachery, guile, deceit, trickery' 1400 NED; b) an act or scheme designed to deceive or entrap, a trick, stratagem, artifice, wile' 1330 NED; '2. a trap or snare for catching wild animals' 1390 NED; '3. S/t designed to lure an animal into a trap or snare; a lure, bait, decoy, enticement' 1407 NED; '4. a live bird attached to a line, or a lame and disabled bird, given as an enticement to a young hawk during its training' 1496 NED > *Treiner, Trainer* 1243, 1379;

vener ('a common surname in early records. In view of the existence of *Fanner* and *Vanner*, one would have expected *Fenner* and *Venner* also to mean 'marsh-dweller', from OE *fenn*, but the only evidence noted is that of *Lower* who states that *Fenn Place* in *Worth, Sussex*, had owners called from it *Atte Fenne*, who in the time of Henry VI changed their name to *Fenner*, whilst a *Kentish* branch wrote themselves *Fenour*. As *Fenner* is common and still found in Kent and Sussex, where *Bridger, Brooker*, etc., are frequent, this seems probable' DBS; *vener* (arch.) [from *vener-y* 2] 'a huntsman' 1845 NED; *venery*, now arch. [OF *venerie* (F *vénerie*), from *vener*: – L *vénārī* 'to hunt'] '1. the practice or sport of hunting beasts of game; the chase' 1320 NED; '2. wild animals hunted as game' 1350 NED > *Veneur* 1195, *Venur* 1219, *Venur* 1219, *Venour* 1297.

6. *Гібридні похідні агентивно-професійні назви, що виконують виключно функцію класифікації*

6.1. Гібридні похідні з твірними основами давньофранцузького походження:

hūrer [cp. OF *hure* interj.] 'one who shouts in the chase' 1425 MED;

limner(e [?from *limēr*] 'a man who leads a hound on leash in tracking down game' 1410 MED, *limēr* [OF *liemier, limier*] 'a hound trained to be led on a leash and to track game by scent'.

6.2. Гібридні похідні з твірними основами латинського / давньофранцузького походження:

wanlāsŏur [from *wanlās(e*] '*Hunt.* One who intercepts and turns back the game toward the hunters, a driver, beater' 1425 MED, *wanlās(e* [AF *wanelac*e & AL *wanlassum*] '*Hunt.* A maneuver that intercepts and drives fleeing game back toward the hunters') MED.

6.3. Гібридні похідні з твірними основами нижньонімецького походження:

frith-man 'forester, hunter, hallower' 1400 MED, *frith* [cp. OS *frīd-hof*, OHG *frīthof* 'enclosure', & Goth. *freidjan* 'protect'] 'a royal forest, a game preserve' MED.

7. *Запозичені агентивно-професійні назви, що виконують функцію класифікації та ідентифікації*

7.1. Запозичені агентивно-професійні назви центральнофранцузького походження:

berner [OF *berner* (*bernier, brenier*) 'feeder of hounds, huntsman, from *bran* 'bran'; cf. *brenerie* 'duty to provide bran to feed the hounds of the feudal lord; also med. L. *bernarius* (explained by Hearne as keeper of a *berne* or 'bear'] 'an attendant in charge of a pack of hound' 1425 NED; *bērner* [OF *brenier, bern(i)er*] 'an attendant in charge of running or scenting hounds' 1310 MED > *Teobaldus filius Bernerii* 1086, *berner* 1166, 1294, 1332, *Berner* 1150-60, 1205, 1219, 1227, 1288, 1302-3, 1319, *Bernier* 1190-1, 1200, *Bernerus* 1211, *Brenner* 1280, 1327, *Brynner* 1327, *Bernere* 1405-6;

brackener (**brakk-**) [OF *braconier* 'a keeper of hounds, from *bracon* 'hound'] 'a servant who attended the hounds' 1490 NED > *Brakener* 1309;

pāğe [OF] 'an assistant to a huntsman' 1410 MED (пор. *limner(e~page* 'an assistant to a limnere' 1410 MED, *limner(e* 'a man who leads a hound on leash in tracking down game' 1410 MED) > *Page* 1234, 1236, 1240, 1250-1, 1275, 1296-7, 1327-8, 1351, *page* 1454.

7.2. Запозичені агентивно-професійні назви нормансько-го походження:

feut(e)rer [AF *veutrier*; cp. CF *veutre, vautre, veltre* 'greyhound'] 'a huntsman who cares for hounds and manages them in the hunt' 1390 MED > *Valtrier* 1199, *Veauterer* 1220, *feuterer* 1227, *Veutrer* 1302-3, *Velterer* 1313.

8. *Вмотивовані запозичення – агентивно-професійні назви, що виконують функції класифікації та ідентифікації*

8.1. Вмотивовані запозичення давньофранцузького походження:

chāsŏur [OF *chaceor, chaceür, chaceour*] 'a hunter' 1470 MED, 1470 NED, *chācen* [OF *chacier*] 'to engage in hunting, go hunting; to hunt (game)' 1300 MED, 1314 NED > *Chacur* 1204, *Chacer* 1275, *Chacour* 1285, *Chacyr* 1296, *Schacer* 1314, *Chacere* 1327, *Chasour* 1341;

fauconēr [OF *fau(l)connier*] 'one who hunts with falcons or other hawks' 1395 MED, 1386 NED, 'a trainer or keeper of falcons or other hawks' 1424 MED, 1440 NED, *faucŏun* [OF *faucon, falcun*, L *falcōn-em, falco*) 1250 NED > *Falkenar* 1194, *facuner* 1219, *fauconer* 1219, *falconer* 1200, *Faukner* 1252, *Faconer* 1279;

ostreğer [OF *ostorier, ostricier, ostrizer* & *ostagier, ostegier*] 'a keeper of goshawks' 1472 MED > *ostricer* 1160, *Ostricer* 1198, 1247, 1303, 1327, *ostricier* 1204, *Ostrecier* 1206, *Hostricer* 1250, *Ostryzer* 1274, *Ostrecer* 1275, *Ostriser* 1299.

Таблиця 1

Етимологічний склад і функційна диференціація назв мисливців у середньоанглійській мові

Етимологія/ функція	Англ.	Гібридні похідні			Запозичення-асимілятиви		Вмотивовані запозичення		Загалом	Частка (%)
		Фр.(ц)	Лат./фр.	Нн.	Фр.(ц)	Норм.	Фр.(ц)	Норм.		
Класифікація & ідентифікація	10	1	–	–	3	1	3	1	19	40
Ідентифікація	12	7	–	–	–	–	–	1	20	43
Класифікація	4	2	1	1	–	–	–	–	8	17
Разом	26	12			4		5		47	100
Частка (%)	55	25,5			8,5		11		100	–

Таблиця 2

Хронологічна стратифікація перших письмових фіксацій назв мисливців у середньоанглійській мові

Століття	XI	XII	XIII	XIV	XV	Разом
Кількість	3	7	23	6	8	47
Частка (%)	6	15	49	13	17	100

8.2. Вмотивовані запозичені агентивно-професійні назви норманського походження:

caccher [AF *cachëour*; ср. CF *chacëor*] ‘one who chases, a hunter’ 1390 MED; ‘a driver of animals’ 1440 MED, ‘one who or that which catches, in various current usus of the verb’ 1400 NED; *cachere* [ONFr. *cachère, cacheor* (mod. F. *chasseur*), f. *cacher* ‘to chase’, cf. *catcher*] ‘a hunter’ 1340 NED; *catcher* [*catch* sb. or v. + –er] ‘1. one who chases or drives; huntsman, driver’ 1340 NED; *catch* v. (*kacche, cache*) [ME *cache-n, cacche-n*, ONFr. *cachier*] 1205 NED > *Kaccher* 1200, *Cachere* 1221, *Cachor* 1275, *Cacher* 1275, 1305, *Cachour* 1327, *Cachiere* 1327.

9. *Вмотивовані запозичення – агентивно-професійні назви, що виконують виключно функцію ідентифікації*

9.1. Вмотивовані запозичення норманського походження:

***perdrichour** (*partridger* (*partringer*) [AF **perdrichour, perdrigeour*, in. OF *perdriseur* ‘partridge-hunter’] ‘one who hunts or catches partridges’ 1601 NED; *partridge* [ME *pertrich, partrich*: cf. *perdriz, pertriz* (mod. F *perdrix*)] forms: *partrich* 1290 NED; north. Eng. and Sc. *partryk, -rick, pertrick* 13.. NED > *Pertricour* 1279, *Pertricour* 1324.

Дані щодо етимологічного складу та функційної диференціації назв мисливців у середньоанглійській мові наведено в Таблиці 1.

Дані щодо хронологічної стратифікації перших письмових згадок назв мисливців у середньоанглійській мові наведено в Таблиці 2.

Висновки. Синонімічний ряд назв мисливців у середньоанглійській мові налічує 47 лексем, утворюючи 2% від загальної кількості 2417 середньоанглійських агентивно-професійних назв і 46% від загальної кількості 102 лексеми підгрупи назв осіб, зайнятих промислами (що у складі лексико-семантичної групи назв осіб за професією становить 4%).

Якісний склад синонімічного ряду назв мисливців формувався протягом усього середньоанглійського періоду (XI–XV ст.), проте максимум (23 лексеми – 49%) перших письмових згадок назв мисливців припадає на XIII ст.; п’ять лексем (11%) беруть свій початок у давньоанглійському періоді: *(boue* [OE *boga*], *fōuler(e* [OE *fugelere*], *hauker* [OE *hafocere*], *hunte* [OE *hunta*], *wooder* [OE *wudere*]). П’ять лексем функціонують у середньоанглійський період виключно із функцією ідентифікації як назви прізвищевого типу у складі антропнімних формул і як апелятиви є зафіксованими у письмових джерелах більш пізньої доби, тобто в середньоанглійський період є неологізмами: **huntes-man* (16 ст.), **limer* (17 ст.), **mewer* (17 ст.), **perdichour* (17 ст.), **vener* (19 ст.).

За етимологічним складом, синонімічний ряд назв мисливців становить співвідношення 80,5%, англійських лексем (у тому числі 25,5% гібридизмів) до 19,5% запозичених лексем (усі 5 запозичень є давньофранцузькими).

Розподіл досліджуваної лексики *за функційними різновидами* виявив переважання лексики, що виконувала функцію *ідентифікації*: а) назви мисливців, що виконували в середньоанглійський період функції ідентифікації (об’єднані дані за двома функційними різновидами), становлять більшість (39 слів – 83%); б) назви мисливців, які виконували в середньоанглійський період виключно функцію класифікації, становлять 17% (8 слів). Це співвідношення 83:17 свідчить про підпорядкування синонімічного ряду назв мисливців як підсистеми лексико-семантичної підгрупи назв осіб, зайнятих промислами, внутрішній детермінанті лексико-семантичної групи назв осіб за професією у середньоанглійський період її функціонування та розвитку.

Результати дослідження підтверджують доцільність досліджень еволюції семантичної системи в аспекті детермінантного аналізу її підсистем, зокрема синонімічних рядів.

Література:

1. Добровольська О.Я. Агентивно-професійна лексика в історії англійської мови: деривація і таксономія : монографія. Чернівці, 2016. 624 с.
2. Добровольська О.Я. Реконструкція розвитку лексико-семантичної системи середньоанглійської мови (на матеріалі агентивно-професійної лексики XI–XV століть) : автореф. дис. … докт. філол. наук : 10.02.04. Київ : Знання, 2018. 42 с.
3. Костюченко Ю.П. Історія англійської мови. Київ, 1963. 426 с.
4. Мельников Г.П. Системология и языковые аспекты кибернетики. Москва, 1978. 366 с.
5. Мельников Г.П. Системная типология языков: Принципы, методы, модели. Москва, 2003. 395 с.
6. Солонович Т.Ф. Развитие тематической группы наименований лиц по профессии в английском языке : дис. … канд. филол. наук. Минск, 1986. 204 с.
7. Шилова Н.В. Формирование системы производных наименований лиц по профессии в английском языке. Сфера ремесленно-про-

мышленного производства: дис. … канд. филол. наук. Владивосток, 2006. 195 с.
8. Ярцева В.Н. Развитие национального литературного английского языка. Москва, 2004. 288 с.

Джерела:

1. Middle English Dictionary. Ed. Robert E. Lewis, et al. Ann Arbor: University of Michigan Press, 1952–2001. Online edition in Middle English Compendium. Ed. Frances McSparran, et al. *Ann Arbor: University of Michigan Library, 2000–2018.* URL: http://quod.lib.umich.edu/m/middle-english-dictionary/ (Accessed 30 October 2019).
2. Reaney, Percy Hide. *A Dictionary of British S*urnames. London, Great Britain : Routledge and Kegan Paul, 1966.
3. The Oxford English Dictionary. John Simpson and Edmund Weiner (Ed). 2nd ed., 20 vol. Oxford, Great Britain, 1989.

Умовні позначення джерел

DBS – Dictionary of British Surnames, MED – Middle English Dictionary, NED – Oxford English Dictionary.

Скорочення назв мов

англ. – англійська	L – латинська
лат. – латинська	ME – середньоанглійська
ннім. – нижньонімецька	ML (MedL) – середньовічна
норм. – нормандська	OE – давньоанглійська
фр(ц.) – центральна французька	OF – давньофранцузька
AF – англо-французька	OHG – давньоверхньонімецька
AL – англо-латинська	ONF – давньопівнічнофранцузька
CF – центральна французька	OSwed. – давньошведська
F – французька	Sc. – шотландська ґельська

Dobrovolska O. Middle English names of hunters: the determinant analysis of the series of synonyms

Summary. The issues of language development and its causation have long been in the focus of different interpretations of linguists. It is still quite urgent to deal with the scientific problem of the reconstruction of language evolution in the aspect of historical dynamics of linguistic processes in the semantic system of the English language, and it is relevant to study the development of a particular series of synonyms as a sub-system within the lexical-semantic group in the aspect of determinant analysis. The aim of the article is to reconstruct the development of the semantic subsystem of the names of hunters in Middle English by establishing the specifics of the support of the internal determinant of the semantic group of occupational terms in Middle English at the level of the synonymous series of the names of hunters by performing the tasks of the analysis of the etymological composition of their word-stems, functional differentiation of the names of hunters and chronological stratification of their first written attestations. The subject of the study is the etymological composition, functional differentiation and chronological stratification of the Middle English names of hunters. The object of the study is the series of synonyms – the names of hunters as a subsystem of the semantic group of Middle English occupational terms. In terms of the qualitative composition, the formation of the series of synonyms under study predominantly belongs to the 11th – 15th centuries (the climax of their first written attestations belong to the 13th century), and only five words (11%) come from Old English. The number of the Middle English names of hunters is 47 words, forming 2% of the total number of Middle English occupational terms. In terms of etymology, the ratio of English words, loan-blends and borrowings is 55%:25.5%:19.5% All the loan-words are Old French. The ratio of the words that performed the function of identification and the words that performed exclusively the function of classification is 83:17, indicating the subordination of functioning and development of the names of hunters to the language determinant of the semantic group of Middle English occupational terms. The results of the study make it expedient to study the language evolution of the semantic system in the aspect of determinant analysis of its subsystems.

Key words: chronological stratification, functional differentiation, language determinant, Middle English, names of hunters, occupational terms.